

Περίληψη θέματος Διδακτορικής Διατριβής

Αρχοντούλα Μεντή

Εντοπισμός ενδείξεων κατάθλιψης και αυτοκτονικού ιδεασμού στη γλώσσα των λογοτεχνών

Η κατάθλιψη ως κύριο σύμπτωμα των καταθλιπτικών ψυχικών διαταραχών, η οποία χαρακτηρίζεται από επίμονη θλίψη, έλλειψη ενδιαφέροντος ή χαράς, κούραση και σε σοβαρές περιπτώσεις μπορεί να οδηγήσει στην αυτοκτονία, πλήττει σήμερα εκατομμύρια άτομα παγκοσμίως. Σε μια προσπάθεια βαθύτερης κατανόησης της κατάθλιψης, το ενδιαφέρον των ερευνητών στρέφεται όλο και περισσότερο στον λόγο των ασθενών, στη χρήση της γλώσσας σε συνεντεύξεις και αφηγήσεις, υπό το πρίσμα της ψυχιατρικής, της κοινωνιολογίας και της γνωσιακής επιστήμης, συχνά με τη βοήθεια της γλωσσολογίας και της πληροφορικής. Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί στο πεδίο της λογοτεχνίας, με την εργογραφία ποιητών και πεζογράφων, όπως η Silvia Plath, η Virginia Woolf, η Anne Sexton, ο Ernest Hemingway κ.ά. που έπασχαν από κατάθλιψη και οδηγήθηκαν στην αυτοκτονία, να έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών μελετών. Ξεχωριστή θέση κατέχουν οι έρευνες που επικεντρώνονται στη γλωσσολογική ανάλυση των κειμένων των καταθλιπτικών λογοτεχνών, καθώς οι γλωσσικές επιλογές των συγγραφέων παρέχουν ενδείξεις για τη φύση των αντιλήψεων, των εμπειριών, των συμπεριφορών και την αίσθηση του εαυτού τους, πέρα από το περιεχόμενο των κειμένων τους.

Η προτεινόμενη διδακτορική διατριβή επιχειρεί να συμβάλει στην παραπάνω ερευνητική πρακτική αναζητώντας γλωσσικές ενδείξεις ψυχικής διαταραχής και αυτοκτονικού ιδεασμού σε λογοτεχνικά και αυτοβιογραφικά έργα Ελλήνων λογοτεχνών του 20ού αιώνα που έπασχαν από κατάθλιψη και μπορεί να οδηγήθηκαν στην αυτοκτονία. Ενδεικτικοί υπό εξέταση λογοτέχνες είναι ο Ν. Λαπαθιώτης, ο Κ. Καρυωτάκης, η Μ. Πολυδούρη, η Π. Δέλτα και ο Γ. Μπεράτης. Στόχος της μελέτης είναι η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της γλωσσικής χρήσης και των ψυχολογικών χαρακτηριστικών των συγγραφέων, μέσα από την ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των έργων τους και τον εντοπισμό, στη συνέχεια, των γλωσσικών στοιχείων και μοτίβων που αποτυπώνουν και αποκαλύπτουν την κατάθλιψη, διαφοροποιώντας ταυτόχρονα τα έργα αυτά από αντίστοιχα έργα λογοτεχνών της εποχής τους. Για τον σκοπό αυτό θα δημιουργηθεί μια σειρά από σώματα λογοτεχνικών και αυτοβιογραφικών (απομνημονεύματα, ημερολόγια, επιστολογραφία) κειμένων των υπό μελέτη λογοτεχνών, ενώ παράλληλα θα αντληθούν λογοτεχνικά και αυτοβιογραφικά κείμενα σύγχρονών τους λογοτεχνών που θα αποτελέσουν τα σώματα κειμένων αναφοράς. Η μελέτη θα ακολουθήσει τη μεθοδολογία της Υφολογίας Σωμάτων Κειμένων που συνδυάζει τα εργαλεία της Γλωσσολογίας Σωμάτων Κειμένων και της Υφολογίας, επιτρέποντας τόσο την ποσοτική όσο και την ποιοτική ανάλυση των δεδομένων και διασφαλίζοντας τη δυνατότητα εντοπισμού των διακριτών γλωσσικών στοιχείων κατά τις ενδοκειμενικές και διακειμενικές συγκρίσεις.

Με την παρούσα έρευνα επιχειρείται για πρώτη φορά ο εντοπισμός δεικτών κατάθλιψης στη γλώσσα της ελληνικής λογοτεχνίας, καθώς η διατριβή καλείται να απαντήσει στο ερώτημα: ποια γλωσσικά στοιχεία και σχήματα, λεξικά, συντακτικά και θεματικά προδίδουν την ψυχολογική κατάσταση των συγγραφέων και τους

διαφοροποιούν ταυτόχρονα από τους σύγχρονους τους λογοτέχνες. Η μελέτη έχοντας ως επίκεντρο τη γλώσσα και τη χρήση της, συνδυάζει τρεις επιστημονικούς κλάδους, αφού επιχειρεί να εφαρμόσει τις μεθόδους της γλωσσολογίας σε ένα θέμα όπου συναντιούνται η ψυχιατρική με τη λογοτεχνία. Βασική επιδίωξη της διατριβής είναι να προβάλει τη σημασία της γλωσσολογίας ως μεθοδολογίας, αναδεικνύοντας τη δυνατότητα της γλωσσικής ανάλυσης να αποκαλύπτει τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των συγγραφέων και να συνεισφέρει με αυτόν τον τρόπο στη γεφύρωση του χάσματος που υπάρχει ανάμεσα στις ανθρωπιστικές και τις ιατρικές προσεγγίσεις στα θέματα υγείας. Παράλληλα, τα αποτελέσματα που θα προκύψουν θα συμβάλουν στη βαθύτερη κατανόηση του φαινομένου της κατάθλιψης μέσα από τη γλώσσα των νοσούντων, εμπλουτίζοντας την υπάρχουσα γνώση στο πλαίσιο της ψυχιατρικής αλλά και των ιατρικών ανθρωπιστικών επιστημών (medical humanities). Τέλος, η έρευνα με τα αποτελέσματά της φιλοδοξεί να συμμετέχει στην ευρύτερη προσπάθεια της αναγνώρισης ψυχικών διαταραχών μέσω κειμένων, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία προγνωστικών μοντέλων για την έγκαιρη διάγνωση ατόμων που πάσχουν από κατάθλιψη.

Λέξεις-κλειδιά: αυτοβιογραφικά κείμενα, αυτοκτονία, Γλωσσολογία Σωμάτων Κειμένων, κατάθλιψη, λογοτεχνικά κείμενα, Υφολογία

PhD dissertation topic abstract

Archontoula Menti

Detecting depression and suicidal ideation in literary language

Depression, as a major symptom of depressive disorders, characterized by persistent sadness, lack of interest or joy, fatigue, which in severe cases can lead to suicide, affects millions of people worldwide. In an effort to better understand depression, researchers are increasingly focusing on the study of patient discourse, as well as their use of language in interviews and storytelling, in the light of psychiatry, sociology and cognitive science, often aided by linguistics and computer science. Particular emphasis has been placed on the field of literature, where the works of poets and novelists, such as Sylvia Plath, Virginia Woolf, Anne Sexton, Ernest Hemingway and others, who suffered from depression and committed suicide, has been the subject of several studies. Research focusing on the linguistic analysis of the texts of depressed writers occupies a special place in literature, given that the linguistic choices of authors can provide clues of the nature of their perceptions, experiences, attitudes and self-understanding, beyond the mere content of their texts.

The proposed doctoral dissertation attempts to contribute to the abovementioned research line by means of searching for linguistic indexes of mental disorder and suicidal ideation in literary and autobiographical works of 20th century Greek writers who suffered from depression, a factor which may have led them to suicide. Indicative writers for examination are N. Lapatiotis, K. Karyotakis, M. Polydouri, P. Delta and G. Beratis. The aim of the study is to investigate the relationship between language use and the psychological traits of writers, through the quantitative and qualitative analysis of their works and the identification of linguistic elements and patterns indicating and revealing depression, while differentiating these works from corresponding works of other contemporary writers. For this purpose, a series of literary and autobiographical corpora (memoirs, diaries, correspondence) including the texts of the writers under study will be compiled, in addition to corpora including literary and autobiographical texts of other contemporary writers, which will serve as reference corpora. The study will follow the methodology of Corpus Stylistics, combining the tools of Corpus Linguistics and Stylistics, and allowing for both quantitative and qualitative analysis of the data, thus allowing me to identify distinct linguistic elements in intratextual and intertextual comparisons.

This research attempts for the first time to identify indexes of depression in the Greek literary language, as it attempts to answer the question of which linguistic elements and forms, lexically, syntactically and thematically, reveal the psychological state of authors and differentiate them from contemporary writers. The study, focusing on language use, spans three fields, as it attempts to apply the methods of linguistics to a subject where psychiatry meets literature and can contribute -to some extent- to all three areas. The main aim of the dissertation is to highlight the importance of linguistics as methodology, by bringing forth the capacity of linguistic analysis to reveal the psychological traits of writers and, thus contribute to bridging the gap between the humanities and medical approaches in the context of health issues. Additionally, the conclusions will contribute to a deeper understanding of depression, seen through the language of patients, a fact which may increase the state-

of-the-art knowledge within the framework of psychiatry and medical humanities. Finally, the research aspires to participate in the wider effort of detecting mental disorders from texts, aiming at the long-term goal of creating predictive models for the early diagnosis of people suffering from depression.

Keywords: autobiographical texts; Corpus Linguistics; depression; literary texts; Stylistics; suicide